

**Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЮРИДИЧНИЙ ІНСТИТУТ**

Кафедра цивільного права

МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

з навчальної дисципліни

ЮРИДИЧНІ ФАКТИ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

третього освітньо-наукового рівня вищої освіти

**освітньо-наукової програми «Право»
спеціальності 081 «Право» з галузі знань 08 «Право»**

**м. Івано-Франківськ
2024 р.**

Розглянуто та затверджено на засіданні кафедри цивільного права Навчально-наукового юридичного інституту Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (протокол № 1 від 28 серпня 2024 р.)

Гейнц Р.М. Юридичні факти в цивільному праві: методичний посібник для вивчення навчальної дисципліни третього освітньо-наукового рівня вищої освіти освітньо-наукової програми «Право» спеціальності 081 «Право» галузі знань 08 «Право». Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2024. 27 с.

Посібник розроблений на основі ОНП «Право» третього освітньо-наукового рівня вищої освіти на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника і призначений для підготовки до занять та самостійної роботи з дисципліни «Юридичні факти в цивільному праві». В посібнику викладені завдання до семінарських занять, які включають перелік питань, що виносяться до обговорення на занятті, а також питання і завдання для самоконтролю. До кожної теми поданий перелік літератури, до якого включено монографічні та інші видання з даної тематики.

© Гейнц Р.М., 2024

© Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника, 2024

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ..... 4

РОЗДІЛ 2. ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ 7

Тема 1. Доктринальні підходи до визначення механізму правового регулювання цивільних відносин. 7

Тема 2. Юридичні факти як елемент механізму правового регулювання... 8

Тема 3. Класифікація юридичних фактів в доктрині цивільного права 10

Тема 4. Класифікація юридичних фактів за вольовим критерієм..... 11

Тема 5. Правова природа правовстановлюючих юридичних фактів..... 12

Тема 6. Правозмінюючі юридичні факти в теорії цивільного права 14

Тема 7. Правова природа правоприпиняючих юридичних фактів..... 15

Тема 8. Регулятивна дія механізму правоприпинення правовому регулюванні цивільних правовідносин..... 16

Тема 9. Компенсаційна дія механізму правоприпинення в правовому регулюванні цивільних правовідносин 18

РОЗДІЛ 3. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ..... 20

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ..... 25

Розділ 1. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні основи дослідження юридичних фактів як елементу механізму цивільно-правового регулювання

Тема 1. Доктринальні підходи до визначення механізму правового регулювання цивільних відносин

Поняття механізму правового регулювання суспільних відносин в доктрині цивільного права. Зміст елементного складу та особливості функціонування механізму правового регулювання цивільних відносин. Механізм соціальної дії права як елемент механізму правового регулювання цивільних відносин. Функції механізму правового регулювання цивільних відносин. Цивільні правовідносини в механізмі правового регулювання. Правовстановлення, правозмінення та правоприпинення в механізмі правового регулювання цивільних відносин.

Тема 2. Юридичні факти як елемент механізму правового регулювання

Доктринальні аспекти виникнення, розвитку та припинення цивільних прав та юридичних обов'язків. Поняття юридичних фактів (юридичних станів) в цивільному праві України. Генезис наукових теорій про правову природу юридичних фактів. Ознаки юридичних фактів в доктрині цивільного права. Конкретність та індивідуальність як ознаки юридичних фактів. Темпоральні критерії юридичних фактів. Об'єктивованість та нормативність юридичних фактів. Наслідковість як ознака юридичних фактів. Формальна визначеність та стимулювання юридичних фактів. Значення юридичних фактів для механізму правового регулювання. Правові засоби встановлення юридичних фактів та юридичні наслідки їх настання.

Тема 3. Класифікація юридичних фактів в доктрині цивільного права

Доктринальні проблеми класифікації юридичних фактів. Теоретико-практичне значення класифікації юридичних фактів. Класифікація юридичних фактів залежно від наслідків (правовстановлюючі, правозмінюючі та правоприпиняючі юридичні факти). Проблемні аспекти класифікації юридичних фактів залежно від наслідків. Юридичні факти, що перешкоджають виникненню або трансформації права. Юридичні факти, що призупиняють право. Юридичні факти, що поновлюють право. Класифікація юридичних фактів за ознакою галузевою приналежності. Класифікація юридичних фактів за ознакою пов'язаності правових наслідків з існуванням певного явища або з його відсутністю. Суворо формалізовані та неформалізовані юридичні факти в механізмі правового регулювання. Класифікація юридичних фактів за ознакою важливості для динаміки правовідносин.

Тема 4. Класифікація юридичних фактів за вольовим критерієм

Доктринальні проблеми класифікації юридичних фактів за вольовим критерієм. Події та їх види. Правомірні та неправомірні дії в системі юридичних фактів. Доктринальні підходи до розмежування юридично байдужої та правомірної поведінки суб'єктів правовідносин. Класифікація правомірної поведінки в теорії цивільного права. Правова природа юридичних вчинків та їх диференціація. Проблема уявних юридичних фактів (правових презумпцій) в теорії цивільного права.

Змістовий модуль 2. Окремі види юридичних фактів в механізмі правового регулювання

Тема 5. Правова природа правовстановлюючих юридичних фактів

Загальна характеристика механізму правовстановлення. Поняття та ознаки правовстановлюючих юридичних фактів. Місце і роль правовстановлюючих юридичних фактів в механізмі правового регулювання цивільних відносин. Правовстановлюючі юридичні факти в системі юридичних фактів та їх класифікація. Встановлення та фіксація правовстановлюючих юридичних фактів у механізмі правовстановлення.

Тема 6. Правозмінюючі юридичні факти в теорії цивільного права

Поняття та ознаки правозмінюючих юридичних фактів. Місце та значення правозмінюючих юридичних фактів в механізмі правового регулювання цивільних відносин. Загальні та спеціальні функції правозмінюючих юридичних фактів в динаміці цивільних правовідносин.

Тема 7. Правова природа правоприпиняючих юридичних фактів

Поняття та ознаки правоприпиняючих юридичних фактів. Місце та роль правоприпиняючих юридичних фактів в механізмі правового регулювання цивільних правовідносин. Загальна характеристика механізму правоприпинення в теорії цивільного права. Правоприпиняючі юридичні факти в системі юридичних фактів. Класифікація правоприпиняючих юридичних фактів в механізмі правоприпинення. Встановлення та фіксація правоприпиняючих юридичних фактів у механізмі правоприпинення.

Тема 8. Регулятивна дія механізму правоприпинення в правовому регулюванні цивільних правовідносин

Регулятивні юридичні факти в механізмі правового регулювання. Регулятивні правоприпиняючі юридичні факти у речових та зобов'язальних правовідносинах. Настання скасувальної умови правочину як різновид правоприпиняючих юридичних фактів. Особливості дії механізму припинення прав та обов'язків учасників правочинів із скасувальною умовою.

Тема 9. Компенсаційна дія механізму правоприпинення в правовому регулюванні цивільних правовідносин

Компенсаційна дія механізму правоприпинення в теорії цивільного права.

Дефектність в механізмі правового регулювання цивільних майнових відносин та окремих юридичних фактів. Наслідки дефектності юридичних фактів. Особливості захисту суб'єктивних цивільних прав учасників дефектних правочинів. Компенсаційні правоприпиняючі юридичні факти у механізмі правоприпинення.

Розділ 2. ТЕМАТИКА ТА ЗМІСТ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Доктринальні підходи до визначення механізму правового регулювання цивільних відносин

Питання для обговорення:

1. Поняття механізму правового регулювання суспільних відносин в доктрині цивільного права. Огляд наукових досліджень, присвячених проблемам визначення механізму правового регулювання.
2. Зміст елементного складу та особливості функціонування механізму правового регулювання.
3. Механізм соціальної дії права як елемент механізму правового регулювання цивільних відносин.
4. Функції механізму правового регулювання цивільних відносин.
5. Цивільні відносини в механізмі правового регулювання.
6. Теоретико-методологічні підходи до категорій правовстановлення, право змінення та правоприпинення в механізмі правового регулювання цивільних відносин.

Питання та завдання для контролю та самоконтролю:

1. Проаналізуйте передумови та підстави руху правових зв'язків на прикладі наступних категорій: нормативні передумови, правосуб'єктні передумови, фактичні підстави виникнення, зміни та припинення цивільних правовідносин.
2. Проаналізуйте наукові праці представників Івано-Франківської школи, що досліджували категорію юридичних фактів у механізмі правового регулювання.
3. Проаналізуйте положення римського приватного права про юридичні факти як підстави виникнення правовідносин.
4. Проаналізуйте наступні терміни: «механізм правового регулювання», «механізм правотворчості», «механізм правового управління».
5. Проаналізуйте положення наукової публікації та сформулюйте узагальнені висновки по запропонованій тематиці: Кузнецова Н.С. Вдосконалення механізму правового регулювання цивільних відносин в Україні. *Матеріали науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті В.П. Маслова «Актуальні проблеми цивільного, житлового та сімейного законодавства»* (Харків, 25 лютого 2011р.). Харків, 2011. С. 46.

Рекомендована література:

1. Договір як універсальна форма правового регулювання: монографія / за заг. ред. проф. В.А. Васильєвої. Івано-Франківськ, 2016. 399 с.
2. Пленюк М. Д., Коструба А. В. Юридичні факти в доктрині приватного права України: монографія. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2018. 288 с.

3. Пленюк М. Д. Підстави виникнення зобов'язальних правовідносин в механізмі правового ре-гулювання. Монографія, 2016. 356 с.
4. Завальний А. М. Методологічні та теоретичні основи пізнання юридичних фактів: монографія. К.: Вид. Європейського у-тету, 2011. 96 с.
5. Кикоть Г. В. Юридичні факти у механізмі правового регулювання: проблеми теорії. *Право України*. 2005. № 7. С. 109 - 112.
6. Красовська В. Г. Механізм правового регулювання як система правових засобів. *Держава і право: зб. наук.праць. юрид. і політ. науки*. 2009. Вип. 39. С. 62-68.
7. Кузнецова Н. С. Вдосконалення механізму правового регулювання цивільних відносин в Україні. *Матеріали науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті В. П. Маслова «Актуальні проблеми цивільного, житлового та сімейного законодавства»* (Харків, 25 лютого 2011р.). Харків, 2011. С. 46.
8. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2-х т. 5-те вид., переробл. і допов. / за ред. О.В.Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2013. Т. I. 832 с.
9. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2-х т. 5-те вид., переробл. і допов. / за ред. О.В.Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2013. Т. II. 1120 с.
10. Особливості здійснення суб'єктивних прав учасниками цивільних відносин: Монографія / За заг. ред. В. В. Луця. К.: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2011. 320 с.
11. Погрібний С. О. Механізм та принципи регулювання договірних відносин у цивільному праві України: монографія К.: Правова єдність. 2009. 304 с.
12. Правова доктрина України: у 5-ти томах / Н.С. Кузнецова, Є.О.Харитонов, Р.А. Майданик [та інші]; за заг. ред. Н.С. Кузнецової. Х.: Право. 2013. Т. 3. Доктрина приватного права України. 760 с.
13. Сарновська С. О. Фундаментальні засади механізму правового регулювання. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2009. № 1 (87). С. 43-51.

Тема 2. Юридичні факти як елемент механізму правового регулювання

Питання для обговорення:

1. Поняття категорії «юридичний факт» в цивільному праві України. Історичний генезис наукових поглядів про юридичні факти.
2. Загальнотеоретичні та галузеві наукові дослідження про юридичні факти в сучасний період.
3. Ознаки юридичних фактів у доктрині цивільного права.
  - а) конкретність та індивідуальність як ознаки юридичних фактів;
  - б) об'єктивованість та нормативність юридичних фактів;

- в) наслідковість як ознака юридичних фактів;
- г) формальна визначеність та стимулювання юридичних фактів.
- 4. Темпоральні критерії юридичних фактів.
- 5. Значення юридичних фактів для механізму правового регулювання.
- 6. Правові засоби встановлення юридичних фактів та юридичні наслідки їх настання.

Питання та завдання для контролю та самоконтролю:

1. Проведіть науковий аналіз категорій «реалізація права» та «правозастосування».
2. Проаналізуйте теоретико-методологічні підходи до визначення категорій «юридичний факт» та «юридичний стан».
3. Розкрийте функції юридичних фактів на різних стадіях правового регулювання.
4. Проаналізуйте теорію «правових засобів» як категорій, покликаних визначити функціональну сторону системи права.

Рекомендована література:

1. Шапенко Л. О. Юридичні факти в механізмі правового регулювання страхових відносин. *Evropský politický a právní diskurz*. 2017. Svazek 4. S. 222-227.
2. Гордєєв В. В. Правова природа юридичного факту. *Держава і право: Зб. наукових праць: Юридичні і політичні науки*. 2011. Вип. 51. С. 732-737.
3. Завальний А. М. *Методологічні та теоретичні основи пізнання юридичних фактів: монографія*. К.: Вид. Європейського у-тету, 2011. 96 с.
4. Сімутіна Я. В. *Юридичні факти в механізмі правового регулювання трудових відносин: монографія*. Київ: Ніка-Центр, 2018. 436 с.
5. Кикоть Г. В. Правовідносини в аспекті визначення поняття права: загальна характеристика. *Правова держава: Щорічник наукових праць Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України*. 2004. Вип. 15. С. 382-390.
6. Кикоть Г. В. *Юридичні факти у механізмі правового регулювання: проблеми теорії*. Право України. 2005. № 7. С. 109 -112.
7. Кикоть Г. В. Деякі питання щодо вибору і конкретизації юридичних фактів. *Правова держава: Щорічник наукових праць Інституту держави і права ім. В. М. Корецького НАН України*. 2005. Вип. 16. С. 577-583.
8. Коструба А. В. *Юридичні факти в механізмі правоприпинення цивільних відносин: монографія*. К.: Ін Юре, 2014. 370 с.
9. Коструба А. В. Цивільне правовідношення в механізмі правового регулювання. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 1 (76). С. 112–120.
10. Коструба А. В. Поняття юридичних фактів та їх ознаки в цивільному праві України. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 1. С. 168–171.
11. *Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2-х т. 5-те вид., переробл. і допов. / за ред. О.В. Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця*. К.: Юрінком Інтер, 2013. Т. I. 832 с.

12. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2-х т. 5-те вид., переробл. і допов. / за ред. О.В.Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2013. Т. II. 1120 с.

13. Погрібний С. О. Механізм та принципи регулювання договірних відносин у цивільному праві України: монографія К.: Правова єдність. 2009. 304 с.

14. Правова доктрина України: у 5-ти томах / Н.С. Кузнецова, Є.О.Харитонов, Р.А. Майданик [та інші]; за заг. ред. Н.С. Кузнецової. Х.: Право. 2013. Т. 3. Доктрина приватного права України. 760 с.

13. Пленюк М. Д., Коструба А. В. Юридичні факти в доктрині приватного права України: монографія. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2018. 288 с.

Тема 3. Класифікація юридичних фактів в доктрині цивільного права

Питання для обговорення:

1. Сучасні наукові тенденції у класифікації юридичних фактів. Теоретико-практичне значення класифікації юридичних фактів.
2. Класифікація юридичних фактів залежно від наслідків (правовстановлюючі, правозмінюючі та правоприміняючі юридичні факти).
3. Класифікація юридичних фактів за ознакою галузевою приналежності.
4. Класифікація юридичних фактів за ознакою пов'язаності правових наслідків з існуванням певного явища або з його відсутністю.
5. Суворо формалізовані та неформалізовані юридичні факти в механізмі правового регулювання.

Питання та завдання для контролю та самоконтролю:

1. Проблемні аспекти класифікації юридичних фактів залежно від наслідків.
2. Проаналізуйте правову природу юридичних фактів, що перешкоджають виникненню або трансформації права. Наведіть приклади таких юридичних фактів.
3. Наведіть приклади юридичних фактів, що призупиняють право та поновлюють право
4. Проведіть класифікацію юридичних фактів за ознакою важливості для динаміки правовідносин.
5. Проаналізуйте наукову публікацію: Коструба А. В. Поняття юридичних фактів та їх ознаки в цивільному праві України. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 1. С. 168–171.

Рекомендована література:

1. Пленюк М. Д., Коструба А. В. Юридичні факти в доктрині приватного права України: монографія. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2018. 288 с.
2. Дудченко В.В. До питання про «нормативні факти». *Держава і право: Зб. наукових праць: Юридичні і політичні науки*. 2007. Вип. 38. С. 74-79.
3. Кикоть Г. В. Проблема класифікації юридичних фактів у сучасній теорії права. *Право України*. 2003. № 7. С. 30.
4. Кикоть Г. В. Деякі питання щодо системності юридичних фактів. *Правове регулювання економіки: збірник наукових праць*. 2005. Вип. 5. С. 119 - 128.
5. Коструба А. В. Норми права і правоприпиняючі юридичні факти в механізмі правового регулювання. *Право України*. 2011. № 3. С. 202-207.
6. Кочергіна В. Правові акти як підстави виникнення цивільних прав та обов'язків: поняття, природа, класифікація. *Підприємництво, господарство і право*. 2009. № 6. С. 111-114.
7. Кутателадзе О. Д. Категорія «юридичні факти» та підстави виникнення зобов'язань за цивільним законодавством України. *Митна справа*. 2005. № 4. С. 59-63.

Тема 4. Класифікація юридичних фактів за вольовим критерієм

Питання для обговорення:

1. Доктринальні підходи до класифікації юридичних фактів за вольовим критерієм.
2. Дії та події: загальнотеоретичне та галузеве розуміння.
3. Правомірні та неправомірні дії в системі юридичних фактів. Класифікація правомірної поведінки в теорії цивільного права.
4. Доктринальні підходи до розмежування юридично байдужої та правомірної поведінки суб'єктів правовідносин.
5. Правова природа юридичних вчинків та їх диференціація.
6. Проблема уявних юридичних фактів (правових презумпцій) в теорії цивільного права.

Питання та завдання для контролю та самоконтролю:

1. Проаналізуйте сучасні наукові праці, присвячені питанням класифікації юридичних фактів у механізмі правового регулювання.
2. Ознайомтеся та проаналізуйте класифікацію юридичних фактів, запропоновану в науковій літературі Є.О. Харитоновим.
3. Розкрийте наукові концепції трактування поняття «правова презумпція» та «правова фікція».

4. Наведіть приклади позитивних та негативних юридичних фактів; суворо формалізованих та неформалізованих юридичних фактів.

5. Проаналізуйте теоретичні підходи до класифікації подій в науці цивільного права.

6. Проаналізуйте класифікацію правомірної поведінки в теорії цивільного права.

Рекомендована література:

1. Коструба А. В. Юридичні факти в механізмі правоприпинення цивільних відносин: монографія. Ін Юре, 2014. 370 с.

2. Пленюк М. Д., Коструба А. В. Юридичні факти в доктрині приватного права України: монографія. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2018. 288 с.

3. Кикоть Г. В. Юридичні факти у механізмі правового регулювання: проблеми теорії. *Право України*. 2005. № 7. С. 109 - 112.

4. Коструба А. В. Норми права і правоприпиняючі юридичні факти в механізмі правового регулювання. *Право України*. 2011. № 3. С. 202-207.

5. Харитонов Є. О. Деякі питання класифікації юридичних фактів. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. Вип. 42. С. 73-81.

6. Чувакова Г. М. Юридичний факт і фактичний стан. *Актуальні проблеми держави і права: збір. наук. праць*. 2001. № 11. С. 54-57.

7. Чувакова А. М. Юридические факты, фактические составы и их дефекты : монография. О.: Феникс, 2009. 112 с.

8. Ясинюк М. Встановлення фактів, що мають юридичне значення. *Підприємство, господарство і право*. 2008. № 11 С. 172-174.

Тема 5. Правова природа правовстановлюючих юридичних фактів

Питання для обговорення:

1. Загальна характеристика механізму правовстановлення в теорії юридичної науки.

2. Поняття та ознаки правовстановлюючих юридичних фактів. Значення правовстановлюючих юридичних фактів в механізмі правового регулювання цивільних відносин.

3. Класифікація правовстановлюючих юридичних фактів в доктрині цивільного права.

4. Встановлення та фіксація правовстановлюючих юридичних фактів у механізмі правовстановлення.

Питання та завдання для контролю та самоконтролю:

1. Проаналізуйте та узагальніть доктринальні підходи до категорії «правовстановлення» в теорії цивільного права.
2. Проаналізуйте наукову публікацію В.Яроцького на тему: «Характеристика основних стадій механізму цивільно-правового регулювання». *Юридичний журнал «Право України»*. 2010. № 12. С.18-25.
3. Охарактеризуйте стадію реалізації прав і виконання обов'язків суб'єктами приватних відносин у механізмі правового регулювання.
4. Охарактеризуйте наукову позицію Р.З. Лівшиця щодо схеми «ідея-норма-відносини» у правотворчому процесі.

Рекомендована література:

1. Пленюк М. Д. Підстави виникнення зобов'язальних правовідносин в механізмі правового регулювання. Монографія, 2016. 356 с.
2. Сімутіна Я. В. Юридичні факти в механізмі правового регулювання трудових відносин: монографія. Київ: Ніка-Центр, 2018. 436 с.
3. Пленюк М. Д., Коструба А. В. Юридичні факти в доктрині приватного права України: монографія. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2018. 288 с.
4. Гнатущенко Ю. В. Деякі аспекти генезису правовідносин. *Держава і право*: зб. наук. пр. Юрид. і політ. науки. 2006. Вип. 31. С. 58–65.
5. Єрмоленко В. М. Розмежування майнових правовідносин та законівідносин: методологічні аспекти. *Підприємництво, госп-во і право*. 2005. № 11. С. 64–68.
6. Коструба А. В. Цивільне правовідношення в механізмі правового регулювання. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 1 (76). С. 112–120.
7. Стащенко О. С. До питання про природу соціального механізму дії права. *Держава і право*: зб. наук. пр. Юрид. і політ. науки. 2009. Вип. 46. С. 106–111.
8. Пленюк М. Місце правовстановлюючого юридичного факту в механізмі цивільно-правового регулювання зобов'язальних правовідносин. *Юридична Україна*. 2015. № 3. С. 38-43.
9. Погрібний С. О. Поняття механізму досягнення мети правового регулювання цивільних відносин. *Проблеми законності*: республік. міжвід. наук. зб. / відп. ред. В. Я. Тацій. Х.: Нац. юрид. акад. України, 2006. Вип. 84. С. 47–52.
10. Яроцький В. Характеристика основних стадій механізму цивільно-правового регулювання. *Юридичний журнал «Право України»*. 2010. № 12. С.18-25.

Тема 6. Правозмінюючі юридичні факти в теорії цивільного права

Питання для обговорення:

1. Поняття та ознаки правозмінюючих юридичних фактів в теорії цивільного права.
2. Значення правозмінюючих юридичних фактів у механізмі правового регулювання цивільних правовідносин.
3. Правозмінюючі юридичні факти в системі юридичних фактів.
4. Загальні та спеціальні функції правозмінюючих юридичних фактів в динаміці цивільних правовідносин.

Питання та завдання для контролю та самоконтролю:

1. Проаналізуйте наукові праці, тематикою яких було дослідження особливостей правозмінюючих юридичних фактів.
2. Проаналізуйте та узагальніть доктринальні підходи до категорії «правозмінюючих юридичних фактів» в теорії цивільного права.
3. Наведіть приклади правозмінюючих юридичних фактів в сфері приватного права та їх наслідки.
4. Охарактеризуйте категорію регресивності правозмінюючих юридичних фактів.

Рекомендована література:

1. Коструба А.В. Юридичні факти в механізмі правоприпинення цивільних відносин: монографія. К. Ін Юре, 2014. 370 с.
2. Пленюк М. Д., Коструба А. В. Юридичні факти в доктрині приватного права України: монографія. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2018. 288 с.
3. Коструба А. В. Цивільне правовідношення в механізмі правового регулювання. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2014. № 1 (76). С. 112–120.
4. Коструба А. В. Поняття юридичних фактів та їх ознаки в цивільному праві України. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 1. С. 168–171.
5. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2-х т. 5-те вид., переробл. і допов. / за ред. О.В.Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2013. Т. I. 832 с.
6. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2-х т. 5-те вид., переробл. і допов. / за ред. О.В.Дзери (кер. авт. кол.), Н.С. Кузнецової, В.В. Луця. К.: Юрінком Інтер, 2013. Т. II. 1120 с.
7. Погрібний С.О. Механізм та принципи регулювання договірних відносин у цивільному праві України: монографія. К.: Правова єдність, 2009. 304 с.
8. Правова доктрина України: у 5-ти томах /Н.С. Кузнецова, Є.О.Харитонов, Р.А. Майданик [та інші]; за заг. ред. Н.С. Кузнецової. Х.: Право. 2013. Т. 3. Доктрина приватного права України. 760 с.

9. Сліпченко С.О. Поняття правозмінюючих юридичних фактів у цивільному праві. *Право та інновації*. № 4 (8). 2014. С. 23-29.

10. Харитоновна Е. И. Гражданские правоотношения интеллектуальной собственности, возникающие в результате творчества (концептуальные основы : моногр. 2-е изд., перераб. и доп. О.: Феникс, 2012.

Тема 7. Правова природа правоприпиняючих юридичних фактів

Питання для обговорення:

1. Поняття та ознаки правоприпиняючих юридичних фактів. Місце та роль правоприпиняючих юридичних фактів в механізмі правового регулювання цивільних правовідносин.

2. Загальна характеристика механізму правоприпинення в теорії цивільного права.

3. Правоприпиняючі юридичні факти в системі юридичних фактів.

4. Класифікація правоприпиняючих юридичних фактів в механізмі правоприпинення.

5. Встановлення та фіксація правоприпиняючих юридичних фактів у механізмі правоприпинення.

6. Тлумачення як засіб встановлення правоприпиняючих юридичних фактів.

Питання та завдання для контролю та самоконтролю:

1. Проаналізуйте визначення категорії «правоприпинення», запропоноване А.В.Кострубою у монографії «Юридичні факти в механізмі правоприпинення цивільних відносин».

2. Назвіть наслідки дії механізму правоприпинення.

3. Охарактеризуйте ознаки конкретності, об'єктивованості та індивідуальності юридичних фактів.

4. Поясніть категорію «консеквентності» в теорії цивільного права.

5. Поясніть зміст понять «вхідний» та «вихідний» юридичний факт та їх взаємозв'язок, а також місце правозмінюючих юридичних фактів у зазначеному поєднанні.

6. Охарактеризуйте існування презумпції необхідності та достатності юридичних фактів.

Рекомендована література:

1. Пленюк М. Д., Коструба А. В. Юридичні факти в доктрині приватного права України: монографія. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2018. 288 с.

2. Пленюк М. Д. Підстави виникнення зобов'язальних правовідносин в механізмі правового ре-гулювання. Монографія, 2016. 356 с.
3. Сімутіна Я. В. Юридичні факти в механізмі правового регулювання трудових відносин: монографія. Київ: Ніка-Центр, 2018. 436 с.
4. Гнатущенко Ю.В. Деякі аспекти генезису правовідносин. *Держава і право*: Зб. на- ук. праць. Юридичні і політичні науки. 2006. Вип. 31. С. 58-65.
5. Евсеев А. П. Процедура как средство реализации правоотношений. *Проблеми законності*: Респ. міжвідом. наук. зб. / Відп. ред. В. Я. Тацій. Х.: Нац. юрид. акад. України, 2007. Вип. 88. С. 3-7. 6.
6. Єрмоленко В. Розмежування майнових правовідносин та законівідносин: методологічні аспекти. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 11. С. 64-68.
7. Єрмоленко В. Роль зовнішньої форми у генезисі майнових правовідносин. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 10. С. 77-82.
8. Кикоть Г. В. Юридичні факти в системі правовідносин: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 / Ін-т держ. і права ім. В. М. Корецького. К., 2006. 19 с.
9. Коструба А. В. Процесуальні засоби встановлення правоприпиняючих юридичних фактів. *Питання теорії адміністративного права*. 2012. № 3-4. С. 69-75.
10. Коструба А. В. Цивільні правовідносини і правоприпиняючі юридичні факти в механізмі правового регулювання. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского*. Серия «Юридические науки». 2010. Том 23 (62). № 2. С. 89-96.
11. Красовська В. Г. Механізм правового регулювання як система правових засобів. *Держава і право*: Зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. 2009. Вип. 43. К. С. 81-87.
12. Сунегін С. О. Правовідносини як динамічний елемент романо-германської правової сім'ї. *Держава і право*: зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. 2009. Вип. 43. С. 127-133.
13. Ясинок М. Встановлення фактів, що мають юридичне значення. *Підприємництво, господарство і право*. 2008. № 11. С. 172–174.

Тема 8. Регулятивна дія механізму правоприпинення в правовому регулюванні цивільних правовідносин

Питання для обговорення:

1. Регулятивні юридичні факти в механізмі правового регулювання.
2. Регулятивні правоприпиняючі юридичні факти у речових та зобов'язальних правовідносинах.

3. Відчуження як підстава правоприпинення речових і зобов'язальних правовідносин.

4. Настання скасувальної умови правочину як різновид правоприпиняючих юридичних фактів.

5. Особливості дії механізму припинення прав та обов'язків учасників правочинів із скасувальною умовою.

Питання та завдання для контролю та самоконтролю:

1. Охарактеризуйте елементи механізму правоприпинення цивільних майнових відносин.

2. Розкрийте основні наукові підходи до норми права як елементу механізму правоприпинення (правова модель поведінки та юридичний наслідок такої моделі).

3. Проаналізуйте проблематику дії механізму правоприпинення похідних речових прав на майно (обмежених речових прав).

4. Розкрийте сучасні теоретичні підходи до класифікації строків та термінів у науці цивільного права.

5. Наведіть приклади присікальних строків у зобов'язальному праві.

6. Розкрийте властивості скасувальних та відкладальних умов правочину.

Рекомендована література:

1. Кикоть Г. В. До визначення поняття права та правовідносин. *Законодавство України: проблеми та перспективи розвитку*. Збірник матеріалів міжвузівської наукової конференції. Косів, 2004. Вип. 5. С. 103 - 106.

2. Коструба А. В. Юридичні факти в механізмі правоприпинення цивільних відносин: монографія. К.: Ін Юре. 2014. 370 с.

3. Пленюк М. Д., Коструба А. В. Юридичні факти в доктрині приватного права України: монографія. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2018. 288 с.

4. Пленюк М. Д. Підстави виникнення зобов'язальних правовідносин в механізмі правового ре-гулювання. Монографія, 2016. 356 с.

5. Коструба А. В. Регулятивні юридичні факти у механізмі припинення цивільних майнових правовідносин. *Право України*. 2015. № 10. С. 131-138.

6. Коструба А. В. Дія механізму правоприпинення зі скасувальної та відкладальної умов правочину. *Право України*. 2013. № 10. С. 210-217.

7. Коструба А. В. Пошуково-інформаційно-аналітичні засоби встановлення правоприпиняючих юридичних фактів у цивільному праві. *Підприємництво, господарство і право*: науково-практичний господарсько-правовий журнал. 2011. № 7. С. 7-10.

8. Коструба А. В. Мета та причинно-наслідковий зв'язок у механізмі правоприпинення майнових цивільних правовідносин. *Підприємництво, господарство і право*: науково-практичний господарсько-правовий журнал. 2011. № 11. С. 64-67.

9. Правова доктрина України: у 5-ти томах / Н.С. Кузнецова, Є.О.Харитонов, Р.А. Майданик [та інші]; за заг. ред. Н.С. Кузнецової. Х.: Право. 2013. Т. 3. Доктрина приватного права України. 760 с.

Тема 9. Компенсаційна дія механізму правоприпинення в правовому регулюванні цивільних правовідносин

Питання для обговорення:

1. Компенсаційна дія механізму правоприпинення в теорії цивільного права.
2. Дефектність в механізмі правового регулювання цивільних майнових відносин та окремих юридичних фактів.
3. Наслідки дефектності юридичних фактів.
4. Недійсні та нікчемні правочини як прояв дефектності правоприпиняючих юридичних фактів.
5. Особливості захисту суб'єктивних цивільних прав учасників дефектних правочинів.
6. Компенсаційні правоприпиняючі юридичні факти у механізмі правоприпинення.

Питання та завдання для контролю та самоконтролю:

1. Розкрийте доктринальні підходи до форм дефектності механізму правового регулювання цивільних майнових відносин.
2. Проаналізуйте існуючу в доктрині цивільного права класифікацію дефектних юридичних фактів.
3. Проаналізуйте сучасні теоретичні підходи до системи юрисдикційних та неюрисдикційних способів захисту прав та інтересів учасників цивільних правовідносин.
4. Розкрийте зміст та значення звернення стягнення на майно за зобов'язаннями власника як компенсаційний правоприпиняючий юридичний факт.

Рекомендована література:

1. Пленюк М. Д., Коструба А. В. Юридичні факти в доктрині приватного права України: монографія. К.: Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2018. 288 с.
2. Пленюк М. Д. Підстави виникнення зобов'язальних правовідносин в механізмі правового регулювання. Монографія, 2016. 356 с.
3. Жарский А. Одностороннее расторжение договора и отказ от исполнения обязательств. *Хоз-во и право*. 2006. № 7. С. 124–131.

4. Коструба А.В. Компенсаційний характер юридичних фактів у механізмі припинення цивільних майнових правовідносин. *Вісник Національної академії правових наук України*. № 3 (82). 2015. С. 68-78.

5. Коструба. А. В. Націоналізація власності в контексті механізму правоприпинення речових відносин. *Право України*. 2014. № 8. С. 225-233.

6. Коструба А. В. Правова природа судового рішення в контексті теорії правоприпинення. *Вісник господарського судочинства*. 2014. № 1. С. 158-163.

7. Погрібний С.О. Механізм та принципи регулювання договірних відносин у цивільному праві України. К.: Правова єдність. 2009. 304.

8. Правова доктрина України: у 5-ти томах /Н.С. Кузнецова, Є.О.Харитонов, Р.А. Майданик [та інші]; за заг. ред. Н.С. Кузнецової. Х.: Право. 2013. Т. 3. Доктрина приватного права України. 760 с.

9. Скрипник В. Л. Примусове припинення права власності в Україні: історія становлення законодавства. *Держава і право: зб. наук. пр. юрид. і політ. науки*. 2010. Вип. 48. С. 90–95.

Розділ 3. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Завдання для самостійної роботи аспірантів мають реферативну форму та аналітичний характер. Ці завдання спрямовані на формування у аспірантів наукового мислення та вміння формулювати власні висновки щодо запропонованих наукових проблем.

Індивідуальна робота виконується українською мовою у вигляді друкованого або електронного документу. Загальний обсяг не повинен бути меншим за 8 сторінок формату А4. Робота виконується у строки, що визначаються викладачем, але не пізніше строків зарахування відповідних змістових модулів навчальної дисципліни.

Тема 1. Доктринальні підходи до визначення механізму правового регулювання цивільних відносин

1. Анотація наукової публікації: Кузнецова Н. С. Вдосконалення механізму правового регулювання цивільних відносин в Україні. *Матеріали науково-практичної конференції*, присвяченої пам'яті В.П. Маслова «Актуальні проблеми цивільного, житлового та сімейного законодавства» (Харків, 25 лютого 2011р.). Харків, 2011. С. 46.

2. Ознайомлення, аналіз та реферування окремих частин запропонованої праці в межах тематики навчального курсу: Особливості здійснення суб'єктивних прав учасниками цивільних відносин: монографія / За заг. ред. В. В. Луця. К.: НДІ приватного права і підприємництва НАПрН України, 2011. 320 с.

3. Реферування наукової публікації: Красовська В. Г. Механізм правового регулювання як система правових засобів. *Держава і право: Зб.наук.праць. Юрид. і політ. науки.* 2009. Вип. 39. С. 62-68.

4. Реферування наукової публікації: Сарновська С. О. Фундаментальні засади механізму правового регулювання. *Бюлетень Міністерства юстиції України.* 2009. № 1 (87). С. 43-51.

5. Підготовка реферату на тему: Механізм правового регулювання цивільних відносин: сучасні доктринальні підходи.

6. Підготовка реферату на тему: Сучасні моделі правового регулювання цивільних правовідносин.

Тема 2. Юридичні факти як елемент механізму правового регулювання

1. Реферування наукової статті: Харитонов Є., Харитонova О. Юридичні факти як категорія приватного та публічного права. *Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали ІХ регіон. наук.-практ. конф. (13–14 лютого 2003 р.).* 2003. С. 51–57.

2. Реферування та аналіз наукової статті: Гордєєв В. В. Правова природа юридичного факту. *Держава і право: Зб. наукових праць: Юридичні і політичні науки*. 2011. Вип. 51. С. 732-737.

3. Реферування наукової статті: Кикоть Г. В. Юридичні факти у механізмі правового регулювання: проблеми теорії. *Право України*. 2005. № 7. С. 109 - 112.

4. Дослідження основних теоретико-методологічних проблем зазначеної тематики на основі матеріалу наукової статті: Кикоть Г. В. Деякі питання щодо вибору і конкретизації юридичних фактів. *Правова держава: Щорічник наукових праць Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України*. 2005. Вип. 16. С. 577 - 583.

5. Підготовка реферату на тему: Механізми правового впливу на приватні правовідносини.

6. Підготовка реферативного матеріалу на запропоновану тематику: Поняття, сутність та ознаки застосування права.

Тема 3. Класифікація юридичних фактів в доктрині цивільного права

1. Ознайомлення та аналіз наукової публікації: Коструба А. В. Поняття юридичних фактів та їх ознаки в цивільному праві України. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 1. С. 168–171.

2. Ознайомлення з науковою статтею та формування відповідних теоретичних висновків: Кикоть Г. Проблема класифікації юридичних фактів у сучасній теорії права. *Право України*. 2003. № 7. С. 30.

3. Реферування наукової статті: Дудченко В. В. До питання про «нормативні факти». *Держава і право: Зб. наукових праць: Юридичні і політичні науки*. 2007. Вип. 38. С. 74-79.

4. Реферування наукової публікації: Кикоть Г. В. Деякі питання щодо системності юридичних фактів. *Правове регулювання економіки: збірник наукових праць*. К., 2005. Вип. 5. С. 119 - 128.

5. Підготовка реферату на тему: Юридичні факти в конституційному, цивільному, кримінальному праві: проблеми розмежування.

6. Підготовка реферату на тему: Юридичні факти у цивільному праві України: проблеми визначення дефініції та виділення кваліфікаційних ознак.

Тема 4. Класифікація юридичних фактів за вольовим критерієм

1. Реферування та науковий аналіз статті: Харитонов Є. О. Деякі питання класифікації юридичних фактів. *Актуальні проблеми держави і права*. 2008. Вип. 42. С. 73-81.

2. Реферування наукової статті: Ясинюк М. Встановлення фактів, що мають юридичне значення. *Підприємство, господарство і право*. 2008. № 11. С. 172–174.

3. Підготовка реферату на тему: Юридичний факт та юридичний стан: проблеми методології.

4. Підготовка реферату на тему: Правозастосування та його місце в процесі реалізації права.

5. Підготовка реферату на тему: Юридично значуща поведінка: основні концепції та підходи до визначення.

Тема 5. Правова природа правовстановлюючих юридичних фактів

1. Реферування основних положень наукової статті: Пленюк М. Місце правовстановлюючого юридичного факту в механізмі цивільно-правового регулювання зобов'язальних правовідносин. *Юридична Україна*. 2015. № 3. С. 38-43.

2. Реферування наукової статті: Єрмоленко В. М. Розмежування майнових правовідносин та законівідносин: методологічні аспекти. *Підприємництво, господарство і право*. 2005. № 11. С. 64–68.

3. Реферування наукової статті: Погрібний С. О. Поняття механізму досягнення мети правового регулювання цивільних відносин. *Проблеми законності: республік. міжвід. наук. зб. / відп. ред. В. Я. Тацій. Х.: Нац. юрид. акад. України, 2006. Вип. 84. С. 47-52.*

4. Реферування наукової статті: Яроцький В. Характеристика основних стадій механізму цивільно-правового регулювання. *Право України*. № 12. 2010. С.18-25.

5. Підготовка реферату на тему: Правові акти як підстави виникнення цивільних прав та обов'язків.

Тема 6. Правозмінюючі юридичні факти в теорії цивільного права

1. Реферування наукової статті: Козловська Л. В. Функції юридичних фактів у динаміці підстав спадкових правовідносин. *Наковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. 2015. Вип. 30. Т.1. С. 133-136.

2. Реферування наукової статті: Сліпченко С. О. Поняття правозмінюючих юридичних фактів у цивільному праві. *Право та інновації*. 2014. № 4 (8). С. 23-29.

3. Підготовка реферату на тему: Доктринальні підходи до категорії «правозмінюючих юридичних фактів» в теорії цивільного права.

Тема 7. Правова природа правоприпиняючих юридичних фактів

1. Аналіз та реферування основних наукових висновків монографії: Коструба А.В. Юридичні факти в механізмі правоприпинення цивільних відносин: монографія. Ін Юре, 2014. 370 с.

2. Реферування наукової публікації: Коструба А.В. Процесуальні засоби встановлення правоприпиняючих юридичних фактів. Питання теорії адміністративного права. *Адміністративне судочинство*. 2012. № 3-4. С. 69-75.

3. Реферування наукової публікації: Коструба А.В. Цивільні правовідносини і правоприпиняючі юридичні факти в механізмі правового регулювання. *Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского*. Серия «Юридические науки». Том 23 (62). № 2. 2010. С. 89-96.

4. Підготовка реферату на тему: Презумпція необхідності та достатності юридичних фактів.

5. Підготовка реферату на тему: Правоприпиняюча властивість юридичних фактів у цивільному праві України.

Тема 8. Регулятивна дія механізму правоприпинення в правовому регулюванні цивільних правовідносин

1. Реферування наукової публікації: Коструба А. В. Регулятивні юридичні факти у механізмі припинення цивільних майнових правовідносин. *Право України*. 2015. № 10. С. 131-138.

2. Реферування наукової публікації: Коструба А. В. Дія механізму правоприпинення зі скасувальної та відкладальної умов правочину. *Право України*. 2013. № 10. С. 210-217.

3. Реферування наукової публікації: Коструба А. В. Пошуково--інформаційно-аналітичні засоби встановлення правоприпиняючих юридичних фактів у цивільному праві. *Підприємництво, господарство і право*: науково-практичний господарсько-правовий журнал. 2011. № 7. С. 7-10.

4. Реферування наукової публікації: Коструба А. В. Мета та причинно-наслідковий зв'язок у механізмі правоприпинення майнових цивільних правовідносин. *Підприємництво, господарство і право*: науково-практичний господарсько-правовий журнал. 2011. № 11. С. 64-67.

Тема 9. Компенсаційна дія механізму правоприпинення в правовому регулюванні цивільних правовідносин

1. Реферування наукової статті: Коструба А.В. Компенсаційний характер юридичних фактів у механізмі припинення цивільних майнових правовідносин. *Вісник Національної академії правових наук України*. № 3 (82). 2015. С.68-78.

2. Реферування наукової статті: Коструба. А. Націоналізація власності в контексті механізму правоприпинення речових відносин. *Право України*. 2014. - № 8. С. 225-233.

3. Реферування наукової статті: Коструба А. В. Правова природа судового рішення в контексті теорії правоприпинення. *Вісник господарського судочинства*: Офіційний друкований орган вищого господарського суду України. 2014. № 1. С. 158-163.

4. Реферування наукової праці: Скрипник В. Л. Примусове припинення права власності в Україні: історія становлення законодавства. *Держава і право*: зб. наук. пр. Юрид. і політ. науки. 2010. Вип. 48. С. 90-95.

5. Підготовка реферату на тему: Фіктивність правочину як юридичний факт.

6. Підготовка реферату на тему: Компенсаційні правоприпиняючі юридичні факти в зобов'язальних правовідносинах.

7. Підготовка реферату на тему: Компенсаційні правоприпиняючі юридичні факти у речових правовідносинах.

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ

1. <http://zakon.rada.gov.ua> – законодавство України: офіційний сайт Верховної Ради України
2. <http://www.president.gov.ua/> – офіційний сайт Президента України.
3. <http://www.kmu.gov.ua/> – офіційний сайт Кабінету Міністрів України.
4. <http://www.nbuv.gov.ua/> – офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського.
5. <http://www.ndiiv.org.ua/> – офіційний сайт Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності Національної академії правових наук України.
6. <http://lib.pnu.edu.ua> – офіційний сайт наукової бібліотеки Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.
7. <http://pidruchniki.ws/pravo/> – бібліотека українських підручників.
8. <https://reyestr.court.gov.ua/> – Єдиний державний реєстр судових рішень
9. <https://court.gov.ua/> – судова влада в Україні.